Demokratik Devletlerde Egemenliğin Kullanımı Üzerine Bir Değerlendirme

Dr. Öğr. Üyesi Hasan Yılmaz

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9212-8084>

İnönü Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü,
Malatya – TÜRKİYE

Makale Geçmişi

Geliş: 27.12.2020

Kabul: 07.03.2021

On-line Yayın: 31.03.2021

Anahtar Kelimeler

Egemenlik

İktidar

Siyasal İktidar

Demokrasi

Demokratik Devlet

Araştırma Makalesi

DOI:

<http://dx.doi.org/10.29228/JASSS.50713>

Öz

Devletin toplumsal yapıda meşruiyet zemini oluşturduğu ve ondan güç aldığı araçlardan biri egemenliktir. Egemenlik bir kavram olarak kural koyma gücü, hâkimiyet, hegemonya, hükümranlık gibi anlamlarla ifade edilmektedir. Demokrasilerde egemenliğin halka ait olması, halkın kendi kararlarını alabilmesi ve kendisini yönetebilmesi şeklindeki tanımsal ifadeleri göstermektedir ki demokrasinin olduğu ülkelerde egemen güç halkın kendisidir. Ancak kaynağı ne olursa olsun egemenlik bir iktidarın elinde hayat bulabilmektedir. Demokratik devletlerde iktidarı belirli süreler için halk belirler. Seçmenler bu kararlarını, yasalar ile korunan hakları doğrultusunda farklı demokratik yollarla gerçekleştirir. Söz konusu demokrasi anlayışları ise demokrasi adına bir kazanım olsa da eksiksiz ve sorunsuz olmayabilir. Bu yüzden en demokratik yollarla da olsa mevcut demokrasi uygulamalarında bazı sorunsallar ortaya çıkabilir. Genel olarak yaş ve uyruk şartıyla toplumun belirli bir kısmının seçmen olarak kabul edilmesi, seçimlere katılmayan vatandaşların siyasal hak ve taleplerinin hangi yollarla karşılanacağı, mevcut siyasal partilerin beyanname ve programlarının toplumun belirli bir kısmında karşılık bulamaması gibi sorunsallar öne çıkmaktadır. Ayrıca azınlıkların hak ve taleplerinin uygulamaya nasıl yansıdığı, iktidar partisi seçmenin iktidarın aldığı kararları kabul etmemesi durumunda oluşabilecek sorunsallar da demokrasi türü fark etmeksizin egemenliğin kullanımını etkilemektedir. Bu çalışmada demokrasi kavramı bağlamında demokratik devletlerde egemenlik hakkı, egemenliğin kullanımı ve iktidar ilişkileri anlatılmış, halkın egemenlik hakkını kullanırken yaşayabileceği sorunsallara vurgu yapılmıştır.

Atıf Bilgisi / Reference Information

Yılmaz, H. (2021). Demokratik Devletlerde Egemenliğin Kullanımı Üzerine Bir Değerlendirme. *Jass Studies-The Journal of Academic Social Science Studies*, 14(84): 469-481.

An Evaluation on the Use of Sovereignty in Democratic States

Asst. Prof. Dr. Hasan Yılmaz

Inonu University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Political Science
and Public Administration, Malatya – TURKEY

Article History

Submitted: 27.12.2020

Accepted: 07.03.2021

Published Online: 31.03.2021

Keywords

Sovereignty

Power

Political Power

Democracy

Democratic State

Research Article

DOI:

<http://dx.doi.org/10.29228/JASSS.50713>

Abstract

Sovereignty is one of the tools by which the state creates a basis for legitimacy in the social structure and derives its strength from it. As a concept, sovereignty is expressed in terms such as a power of rule, domination, hegemony, sovereignty. In democracies, the descriptive expressions that sovereignty belongs to the people, that the people can make their own decisions and govern themselves show that the sovereign power in countries with democracy is the people. However, whatever its source is, sovereignty can come to life in the hands of power. In democratic states, the people determine the power for a certain period. Voters make these decisions in different democratic ways, in line with their rights protected by law. Even though these understandings of democracy are an achievement in the name of democracy, they may not be complete and trouble-free. Therefore, although in the most democratic ways, some problems may arise in current democracy practices. Problems such as the acceptance of a certain part of the society as voters on the condition of age and nationality in general, how the political rights and demands of the citizens who do not participate in the elections will be met, the declarations and programs of the existing political parties are not met in a certain part of the society come to the fore. Besides, how the rights and demands of minorities are reflected in practice and the problems that may arise if the ruling party does not accept the decisions taken by the ruling party affect the use of sovereignty regardless of the type of democracy. In this study, in the context of the concept of democracy, the right to sovereignty, the use of sovereignty and power relations in democratic states are explained, and the problems that people can experience while using their right to sovereignty are emphasized.

1. GİRİŞ

Egemenlik bir kavram olarak kural koyma gücü, hâkimiyet, hegemonya, hükümlanlık gibi anlamlarla ifade edilmektedir. Siyasetin sıklıkla kullandığı ve ona meşruiyet zemini oluşturduğu bir kavramdır. Egemenlik ile birlikte kullanılan iktidar ise; yönetme gücü ve kuvvet kavramlarını ifade etmektedir. Bir yandan güç ve kuvvet, diğer yandan kuralları koyma ve uygulama gücü gibi ifadeler egemenlik ve iktidar arasındaki ilişkiyi de göstermektedir. Egemenlik kavramı kısaca halk veya halkın egemenliğini ifade ettiğinden dolayı, halk egemenliği denildiğinde söz konusu egemenliğin devredilemeyen, bölünemeyen ve mutlak bir egemenlik anlayışı olduğu bilinmelidir.

Bodin ile başlayan ve Hobbes'un fikirleri üzerine gelişen klasik egemenlik anlayışı, egemen olan yapının mutlak, sınırsız ve bölünemez olduğunu ortaya koymaktadır. Sınırsız ve mutlak olan egemenlik anlayışı Fransız İhtilali ile milli egemenlik anlayışına dönüşmüştür. Bu süreçte modern devlet olarak kabul edilen ulus-devlet anlayışının etkisiyle krala ve otoriteye ait yetkiler yasalara aktarılmıştır. Dolayısıyla ortaya çıkan devlet yapısı ile egemenlik hukuka bağlanmış ve hukukun üstünlüğü anlayışı yerleşmiştir. Bu bağlamda demokratik devletler hukuka uygun olarak şekillenmiş ve halka ait bir egemenlik anlayışı oluşmuştur.

Demokrasilerde egemenliğin halka ait olması ve demokrasinin halkın kendi kararlarını alabilmesi ve kendisini yönetebilmesi şeklindeki tanımsal ifadeleri göstermektedir ki demokrasinin olduğu ülkelerde egemen güç halkın kendisidir. Böylelikle egemen olan halk, demokratik yöntemler ile yönetilmektedir. Egemenliğin kullanımı bakımından temsili, doğrudan ve yarı doğrudan şeklinde ayrıma tabi olan demokrasi kavramı ise yöntem ve uygulama açısından farklılık gösterse de sonuç olarak halkın kendisini yönetmesi anlamına gelmektedir.

Modern dönemde kullanılan kavram ve yapılar egemenliğin kime ait olduğu konusunu demokrasi bağlamında ele alırken, ortaya çıkan sorunları çözme konusunda yetersiz kalabilmektedir. Modern döneme kadar devlet kavramı hususunda geleneksel öğeler yer almaktayken, modern sonrası dönemde daha rasyonel kavramlar yer almaktadır. Bu bağlamda egemenliğin kime ait olduğu, iktidarın nasıl konumlandığı ve hangi yetkilerle donatıldığı konusu tarihin her döneminde önemini korumuştur.

Demokratik devletlerde iktidarı belirli süreler için halkın kendisi belirler ve bunu yasalar ile korunan hakları doğrultusunda çoğulcu bir anlayışla gerçekleştirmektedir. İşte tam bu noktada azınlıkların hak ve taleplerinin gözetilip gözetilmediği, çoğunluğun tercihlerinin uygulamaya yansıyor yansımadığı ve halkın mı yoksa iktidarın mı egemen olduğu gibi sorunsallar ortaya çıkmaktadır. Böylelikle, mevcut demokratik yöntemler halkın egemenliği kavramını ifade etmekte iken, teorilerin aksine, topluma yansımada asıl egemen olanın iktidarı elinde bulunduran kişiler olduğu görülebilmektedir. Bu durumda egemenlik teorileri üzerinden bir değerlendirme yapıldığında; modern, hukuksal veya demokratik kavramlar ile anılan egemenlik, toplumun tamamını ifade etmeyebilir. Bu durum ise teorik ve kavramsal yapı ile zıt olmakla birlikte demokratik devletlerde egemenliğin aidiyeti konusunda sorun ve tartışma alanı oluşturabilmektedir.

2. DEMOKRATİK DEVLET VE DEMOKRASI İLİŞKİSİ

Demokrasi kelime olarak, Latince halk anlamına gelen "demos" ile "egemenlik-yönetmek" anlamına gelen "kratos" sözcüklerinden oluşmaktadır (Dahl, 2001: 11). Bu bağlamda demokratik yönetim halkın öne çıktığı ve kendi adına yönetsel kararlar aldığı bir yönetim şeklidir. Tarihsel bir arka planı bulunan demokrasi kavramı, modern olarak, sanayileşen veya gelişen ülkelerde, en çok bilinen seçimli demokrasi başlığında kullanılmaktadır (Heywood, 2013: 272). Aristo; demokrasi ve oligarşi kavramlarını kısa ve öz olarak mukayese ederken; halkın egemen olduğu yerde demokrasi, azlığın egemen olduğu yerde de oligarşinin hayat bulduğunu ifade etmiştir. Ancak ona göre, matematiksel tarzın dışında, özgürlüğün egemen olduğu yerler anayasal bir demokrasi olarak kabul edilmektedir

(Aristo, 1993: 113).

Halkın egemenliği anlamındaki demokrasi kavramı günümüze kadar önemli aşamalardan geçmiştir. Bu aşamaları Huntington demokrasi dalgaları şeklinde anlatmaya çalışmış ve kurulmuş demokrasileri karşılaştırmıştır. Üç dalgadan oluşan kavramsallaştırma çalışmasında demokrasiyi dünya üzerinde dönemlere ayırmış ve her dalgaın da bir ters dalgasının olduğunu iddia etmiştir. Birinci uzun demokrasi dalgası 1828-1926 arasında yaşanmış ve birinci ters dalga 1922-1942 arasında olmuştur. İkinci kısa demokrasi dalgası 1943-1962 arasında yaşanmış ve ikinci ters dalga 1958-1975 arasında olmuştur. Üçüncü demokrasi dalgası 1974’de yaşanmış ve süreç küreselleşmenin öncülüğünde devam etmektedir (Huntington, 1993: 11). Küreselleşmenin liberal ve neo-liberal demokrasiler ile olan sıkı işbirliği ele alındığında üçüncü dalgaın ideolojik çerçevesinin liberal öğretilerle belirlendiği söylenebilir. Oysaki küreselleşme ve kapitalizm, demokratik söylemler ile sermaye gruplarını etkilemekte ve yerel elitist yapılar kurgulamaktadır. Bu kurgu ile elit gruplar ve iktidar sahipleri toplumdan farklı bir sınıfsal kesim oluşturmaktadır. Bu durumda toplumun önemli bir kesimi (elitler, sermaye sahipleri ve iktidar dışındakiler) egemenlik hakkını seçimler ile iktidara devretmekten başka bir yetkiye sahip olamamaktadır. Ancak hakikatte halkın egemenliği kavramı bu mudur? Elbette değildir, ancak demokrasi kavramı ile söz konusu durum bu kadar açıklanabilmektedir. Şu bir gerçektir ki, modern dönemde kullanılan demokratik söylemler, toplumun her bireyine ait olan egemenlik hakkının adaletli ve gerçekçi kullanımının önüne geçebilmiştir.

Bir ülkede modern anlamda demokrasinin oluşması için meşruiyetin ve ekonomik gelişmişliğin oluşması gerektiği (Lipset, 1959: 71) öne sürülürken bu iki önemli kavramın; modern toplumu oluşturacak altyapının kaynağı olduğu düşünülmektedir. Bir diğer yaklaşıma göre Dahl; çoklu yönetim veya birden fazla kişinin yönetimi olarak kullandığı “poliarşi” kavramına vurgu yapmaktadır. Seçimler, siyasal katılım, genel oy hakkı gibi ilkeleri barındıran poliarşi, liberal demokrasinin özetini oluşturmaktadır (Dahl, 2001: 89). Lijphart ise modern ve yeni demokrasi önerilerinde, demokrasi modelleri ve yönetimlerini incelediği eserlerinde; çoğunlukçu, oydaşmacı ve çoğulcu demokrasi gibi türlerden bahsederek, oydaşmacı demokrasinin daha nazik ve daha iyi olabileceğini ve demokraside fark oluşturacağını ifade etmektedir. Bu bağlamda oydaşmacı ve çoğulcu modele göre bugün azınlık olan gruplar yarın çoğunluğu oluşturabilirler (Lijphart, 2016). Diğer bir ifadeyle ideal olan, demokraside ortak karara varabilmektir. Ortak iyiyi yakalayabilmek; toplumun tüm kesimleri ile aynı noktada buluşmasını veya o noktaya rıza göstermesini beklemek anlamına gelmektedir. Bu durumda aralarında farklı tarihsel ve kültürel farklılıkları olan insanları ortak iyide buluşturmak zor olacaktır (Schumpeter, 1971: 170). Böylelikle demokrasi türleri arasında en çok kabul gören çoğulcu veya oydaşmacı demokrasilerde dahi ortak iyiye ulaşmanın zor olduğu, zor olsa bile bunun tam demokratik olmayabileceği düşünülebilir.

Demokratik yapılarda iktidarın temsil yoluyla devredilmesi durumu vardır. Demokrasi her ne kadar seçmenlerin rızası ile oluşsa da seçimde çoğunluğu kazananlar bazen gerçekte iktidarı kendileri kullanamamaktadır (Sartori, 2017: 50). Bu durum demokrasilerde egemenliğin kullanımıyla açıklanmaktadır. Seçmenin bizzat iktidarı kullanabildiği demokrasi sadece doğrudan demokrasilerde mümkündür. Yarı doğrudan demokrasilerde seçmen rıza göstermiş olsa da iktidarın gücünü kısmen kendisi kullanmaktadır. Ancak temsili demokrasilerde iktidarın gücünü seçmen kullanmamakta, onun yerine bu hakkı, temsilci olarak seçtiği iktidar kullanmaktadır. Diğer yandan demokrasinin çoğulcu veya çoğunlukçu olması da burada etkili olmaktadır. Azınlık haklarını savunan çoğulcu görüş ve sadece çoğunluk kanaatine göre davranan çoğunlukçu görüş, demokrasinin birer parçasıdır. Ancak her iki görüş birbirinden oldukça farklıdır. Modern demokrasilerin çoğulcu görüşe sahip olması beklenmektedir. Çoğulculuğun ise azınlığın haklarını savunması beklenmektedir.

Demokratik devlet anlayışına göre devletin yapısı modern olmalıdır. Çoğulculuk anlayışı

gereği devlet, kurumsal olarak seçim ve parlamento gücü ile yerinden yönetim mekanizmasını halkın denetimine sunmaktadır. Devletin yapısı ve faaliyet alanının genişlemesi ile birlikte denetim yapılarının çoğalması ancak demokrasinin gelişmesi ile mümkündür (Çam, 2002: 339). Modern yapıdaki siyasal sistemler demokrasiyi genel olarak, evrensel oy hakkı, serbest seçimler ve seçmenlerin rızası olarak kabul eder. Buna ek olarak, insan hakları ve hukuk devleti kavramları vurgulamaktadır (Axford & Rosamond, 2015: 87). Demokratik devlet, meşru temeller ile bireylerin özgürlüklerini ve sınırlarını yasalar çerçevesinde belirlemektedir. Demokrasi fikrinin hareket noktası kuşkusuz halk egemenliği kavramıdır. Demokrasi bağlamında iktidarlar halkın rızası dışında yasallık veya meşruiyet aramamalıdır. İktidar, egemenlik hakkını ona bir şekilde devreden halkın kararlarını uygulama sorumluluğu taşımaktadır. Aksi halde demokrasi halkın temsili anlamının dışına çıkar ve varlığı söz konusu bile olamaz (Touraine, 2015: 110). İktidarın halkın gerçek temsilcisi gibi davranması ise demokratik devlet anlayışına göre egemenliğin halka, millete ait olduğunu ifade eder. Halk bu egemenliği demokratik yöntemler ile kullanmaya çalışmaktadır. Burada esas olan, yöntemleri farklı olsa da seçimlerin demokratik yollarla yapılması, siyasi partilerin yine demokratik yöntemler ile iktidar yarışında var olmaları ve bu iktidar yarışının demokratik ve katılımcı bir şekilde sonuçlanması olarak kabul edilmektedir.

Demokratik devlet halkın devlet idaresine katılabildiği, devlet yönetiminde temsiliyetinin olduğu bir devlet olarak bilinir. Esasen bireylerin temel hak ve hürriyetlerini güvence altına alan, çok partili siyasal hayatta serbest ve düzenli seçimlerin yapıldığı, vatandaşlarını hukuk karşısında eşit kabul eden bir devlet türüdür. Bu açıdan bakıldığında eylem ve işlemlerinde hukuk kurallarına bağlı, hukukun üstünlüğünü temel alan ve vatandaşlarına hukuki güvenlik sağlayan hukuk devleti (Özbudun, 2011: 122) ile birlikte anılabilmektedir. Hukuk devleti vatandaşına yasalar çerçevesinde güvenlik hizmeti sunan, devletin tüm işlemlerinin hukukla düzenlendiği bir yapıdır. Vatandaşların hukuki güvenliğinden söz ederken toplum ve devleti birbiriyle olan ilişkisinde ele alınmaktadır. Hukuka bağlı ilkeler ile yönetimin keyfi kurallara göre değil, hukuki kurallara göre yapılması anlamına gelmektedir. Bu açıdan bakıldığında polis devletinin tam karşıtıdır (Erdoğan, 2001: 93). Demokratik hukuk devleti, kesin olarak her şeyin üzerinde hukuk kurallarının olduğunu ve bu bağlamda devletin hukuksal normların dışına çıkamayacağını ifade etmektedir. Ayrıca hukuk devleti anlayışında; toplum, sivil nitelikte bir mekanizmadır. Devlet aygıtı yapısal olarak araç değil amaçtır. Devlet kanun konusunda rasyoneldir ve akıllı temsil etmektedir. Toplumda herkese kanunlar eşit biçimde uygulanmaktadır (Aslan, 2004: 106). Hukuk devletinin oluşabilmesi ancak demokrasi ve özgürlükler kavramının gelişmesine bağlıdır. Özgürlükleri sarsmadan, özüne dokunmayarak düzenleyen ve sınırlandıran iktidar, demokratik bir hukuk devleti olarak kabul görmektedir. Bu şekilde bir devlet idaresinde devlet ve hükümet işlemleri, hukukun üstünlüğüne adanmış olmalı, tüm işlemlerinin akıl ve vicdan süzgecinden geçmiş, toplumsal düzeyde uygulanmak üzere anayasa ve yasalarda yer alan hukukun yazılı veya yazısız kurallarına uygun olmalıdır (Kaplan, 1994: 268-269).

Modern yapılı devletler, demokratik olandan totaliter olanına kadar hepsi, başka hiçbir yapının sahip olamadığı kadar güç ile var olmaktadır. Doğumdan ölüme kadar bireyi hiç yalnız bırakmayan, bireyin toplumda tüm haklarını iyi-kötü savunan ve birey adına kararlar alan bir yapılanma ve kurumdur (Özipek, 2003: 71). Böylelikle toplumdaki en üst kurum olarak kabul gören devlet, vatandaşın egemenlik haklarını birtakım yöntemlerle koruyan ve kollayan bir yapıya dönüşmektedir. Devletin fonksiyonları ve faaliyetleri, diğer devlet türlerinden ayrılmasına neden olmaktadır. Tayin edici siyasal yapıdaki birlik olarak devlet ve devletin iktidar aygıtı azımsanmayacak kadar yetkileri kendinde toplamıştır. İnsanların yaşamları üzerinde açıkça tasarrufta bulunma yetkisi de dâhil olmak üzere birçok yetki toplum tarafından devlete verilmiştir. Devlet kurduğu egemenlik alanında vatandaşının tam memnuniyetini, "huzur, güven ve düzeni" sağlayarak ve bu düzende yasal koşulları

tesis ederek gerçekleştirir (Schmitt, 2012: 75). Bu durumda devlet anlayışı, hukuku ve güveni yapısal olarak toplumda kurguladıktan sonra tesis edebilir.

Toplumda demokrasinin sağlıklı işletebilmesi için öncelikle o ülkede, gerekli olan iradeye sahip bir otorite bulunmalıdır. Bu irade gücü yapısal olarak devlet organizasyonunu işaret etmektedir. Bu bağlamda devlet; insan, toprak ve egemenlik unsurlarının bir araya gelmesiyle (Gözler, 2007: 22) yapısal olarak kurgulanabilir. Modern veya çağdaş demokrasilerde devletin oluşumunda üç önemli aşama vardır. Birincisi; sınırlı bir çoğunluğun yönetim anlayışıdır. İkinci olarak, seçim ve seçim usulleri (gizli veya açık yapılması ile oy sayımlarının şeffaflığı gibi) yer almaktadır. Devletin unsurları sıralandığında esasen modern anlamda devlet de kurgulanmış olur. Bu noktada devletin unsurları ile iktidar eliyle ortaya çıkan toplumsal, siyasal ve hukuksal düzen oluşmaktadır (Çam, 2002: 345). Devlet'in diğer ülkelerce tanınması da unsurlar arasında sayılabilir. Böylece devletin unsurlarına bir madde daha eklenebilir. Günümüzde ve yakın geçmişte, KKTC, Filistin, Somaliland, Dağlık Karabağ, Kosova gibi ülkelerin tanınmaları konusunda yaşanan görüş ayrılıkları, bu duruma bir örnektir.

Devlet bir başka ifadeyle; vatandaşlarının kendi aralarında doğacak çatışmalarda hakem olarak kabul ettikleri ve varlığı diğer ülkelerce tanınan kurumsal yapı bir örgüttür. Bu haliyle devlet kurumsallaşmış bir siyasal otorite ile vatandaşının güvenliğini sağlamak üzere kurulmuş etkin bir sosyal örgütlenme biçimidir. Belirli kara parçası ile sınırlı örgüt ve etkin bir siyasal iktidardır (Çam, 2002: 338). Devlet, toplumda düzen kuran, yasal düzenlemeler ile adalet arayan siyasal yapıda meşru bir otoriteden oluşmuş soyut bir yapı ve mekanizmadır. Devletin varlığını teşkil eden otorite veya iktidar, dışarıda başka ülkelere karşı onlara bağlı olmadan yaşayacak, içeride ise vatandaşın emniyet ve asayişini koruyacak tedbirleri almakla görevlidir. Bir bakıma müstakil bir yapıda ve her ferdini koruyacak bir güce sahip olmalıdır. Bu kuvveti ahlaki amaçlı kullanan devlet faziletli devlet olarak kabul edilmektedir (Topçu, 2018: 51). Devleti en üstün iktidar olarak görüp, onun erdemli olması gerektiğini savunan Farabi, devlete önemli bir özellik eklemiştir. Farabi devlete mutluluk ve erdem kalıplarını yüklemiş ve "İdeal Devlet" (El-Medinetü'l Fâzıla) eserinde toplumların farklı kesimlerden oluştuğunu belirtmiştir (Farabi, 2001: 87). Farklı kesimlerden oluşan toplum siyasal alanda da farklı düşünebilir ve farklı politikalar savunabilir. Bu nedenle devletin toplumdaki bu farklılıkları zenginlik olarak görmesi gerekir ve halkın tamamının egemenlik hakkını savunması beklenir.

İtalyan Rönesans hareketlerinin önemli isimlerinden biri olan, Machiavelli'ye göre devlet; insanlık üzerinde hâkimiyet kuran ve iktidarlara tümünü prenslik olarak bir soya dayandıran yapıdır. Amaçların araçları meşrulaştırdığını savunan (Machiavelli, 2015: 25) düşünür; siyasetin, dolayısıyla siyasal iktidarlara, karar alma süreçlerini doğrudan etkilemiştir. Dolayısıyla bu siyaset anlayışında devletin vatandaşı ile ilişkisi ve halkın egemenliği kullanabilme yetisi farklılaşmaktadır. Hegel'e göre ise devlet; üyeleri bağımsız olan sivil toplumun yine bu üyelerini bir arada tutabilmek adına oluşmuş şeydir. Üyelerin ihtiyaçlarını, birey- mülkiyet hak ve güvenliğini sağlamak amaçlı hukuk sisteminde tüm menfaatleri düzene koyan bir dış organizasyondur. Bu organizasyon yani devlet, evrensel anlamda ve öz olarak ona adanmış olan kamu düzeninin amacı ve resmi gerçekliğidir. Bu olgunun arka planında ise siyasi ana yapılar ve iç işlerinde birlikler yer almaktadır (Hegel, 1991: 145). Hegel'in bu bakış açısı devletin kendi içinde ve özünde birtakım gerçek olgulara, hukuka ve birey menfaatine bağlı siyasi yapılanmadan oluştuğunu izah etmektedir. Hegel'in devleti organik bir yapıda kabul etmesi ve kendisini diğer siyaset bilimci ve düşünürlerden ayırmaktadır. Hükümetleri anayasa ile birlikte ele alan Hegel, devletin yapısını anayasal düzen içerisinde ve hukuksal çerçevede oluşabileceğini vurgulamaktadır. Bir başka deyişle, anayasa sürekli olarak devletten çıktığı gibi, devlette varlığını anayasa yoluyla devam ettirmektedir (Gökberk, 1946: 121). Böylelikle demokratik devletin varlığı hukuksal temellerde devam etmektedir.

Bir başka görüşe göre devlet; vatandaşları arasında ayrım yapmayan, herhangi bir tarafı

olmayan, toplumun bütününi yani geneli temsil eden bir güç olmalıdır. Devlet bu güce eriştiğinde insan haklarını korumaya başlar ve toplumsal bütünlüğü sağlayabilir. Devletin oluşması ve etkin hale gelebilmesi için doğal hukuk kuralları yerine rasyonel veya pozitif anlamda hukuk kurallarını tercih etmektedir (Topakkaya, 2008: 185). Bir arada yaşayabilmenin yegâne aracının bu olduğu düşünülmektedir. Bu durum bir nevi toplumsal anlaşma ve doğruya ulaşabilme yöntemidir. Bu bağlamda değerlendirdiğimizde, devlete ait felsefi görüşlerde ortaya çıkan doğal oluşum, toplum sözleşmesi, insanın en yüce aracı gibi temel fikirler; devlet kavramının önemini ortaya çıkarmaktadır.

Toplumların nasıl oluştuğu, bireyin haklarının neler olacağı, bireylerin devlet ile olan ilişkilerinin düzeyinin ne olduğu, devletin haklarının ne olacağı konularına cevap arayanlardan biri Rousseau olmuştur. Ona göre; insanların bir arada yaşama fikrinin ardında birtakım gerekçeler bulunmaktadır. İnsanlar bir araya gelme ve var olan durumu yönetebilme konusunun dışında yeni bir güç elde edemeyince kendilerini koruma altına almışlardır. Bu noktada tek bir amaçla harekete geçmek ve birlikte davranmaktan başka çarelerinin kalmadığını düşünmüşlerdir. Bu çaresizlik sonucu her birey kendi güçlerini genel iradenin üst noktasına adamaktadır. Bu adanmışlığın karşısında ise toplumsal bütünü bir parçası olduğunu düşünmektedir (Rousseau, 2016: 26- 28). Toplumsal bütünü bir parçası olarak kabul edilen insan; bir arada olma isteğinden dolayı birlikte yönetim çabasına girmektedir. Bu durum ise insanın kendi doğasında var olan şey; yani Nietzsche'nin ifadesiyle sürü içgüdüdür ve bu içgüdüye törel adını vererek, bireylerin toplumun parçası olduğunu vurgulamıştır. Her toplum kendine has özellik taşıdığından dolayı diğer topluluklardan ayrışabilmektedir. Bu durum ise farklı törelliklerin olduğu anlamına gelmektedir (Nietzsche, 2003: 125). Gelişen ve farklılaşan törellikler bir araya toplandığında toplumun genel hatlarını oluşturmuştur. Oluşan genel hatlar bir bakıma kamuoyunun görüşlerini ifade eder ve toplum ile devlet arasında önemli bir bağ kurmaktadır. Toplumların gelişmesiyle törellik kavramının da gelişeceği ve böylelikle farklı toplumsal yapıların oluşacağı ve devletin farklı türlere ayrılacağı ifade edilmektedir.

Devletin toplum üzerindeki etkisi ve rolü oldukça önemlidir. Sanayi devrimine kadar devlet içeride ve dışarıda güvenliği sağlayan bir yapıdır. Bu dönemden sonra devletin görevleri arasına yeni görevler de eklenmiştir. İnsan hakları bağlamında yapılan tartışmalar genel olarak devlet vatandaş ilişkisinin doğmasına ve kurumsal bir yapının zorunluluğuna sebep olmuştur. İlerleyen dönemlerde ise farklı ideolojik temelli arayışlar ile birlikte devlet anlayışında değişimler yaşanmıştır. Sosyalist devlet, kapitalist devlet, sosyal refah devleti gibi özellikle 19 ve 20. yüzyıla damga vuran devlet anlayışları gelişmiştir. 21. yüzyılda ise devlet anlayışı özellikle neo- liberal politikalar ile birlikte farklı bir değişime uğramıştır. Ancak son yıllarda özellikle Avrupa'da yayılan ırkçı ve ayrılıkçı söylemler devletleri ve politikalarını yeniden şekillendirmektedir. Ulus-Devlet kavramının öne çıkarılması, İslam karşıtlığı ve ırkçılık eylemlerinin artması buna örnek olarak gösterilebilir. Bu açıdan bakıldığında, özellikle ulus-devlet ile ilgili olarak, Francis Fukuyama'nın 1989'da makalesinde yazıp sonrasında 1992 'de "Tarihin Sonu ve son İnsan" ismiyle kitaplaştırdığı hipotezi gerçekleşmediği görülmektedir. Ancak Fukuyama sonraki yıllarda bu tezinden vazgeçtiğini ve yanlış anlaşıldığını ifade etmiştir. Fukuyama'yı liberal demokrasiyi savunduğu ve devleti küçültmek istemesi nedeniyle adeta ilahlaştıran dünya ekonomik sisteminin oyuncularını, yazarın 2005'de yayımlanan "Devlet İnşası" eseri ile şaşkına dönmüştür. Çünkü yazar bu eserinde bir önceki tezinin aksine veya yanlış anlaşıldığını iddia ettiği yönüne değinmiştir. Fukuyama "Tarihin Sonu ve Son İnsan" eserinde; monarşi, faşizm ve son dönemde komünizm gibi karşı egemenlik biçimlerinin liberal demokrasiye yenildiğini, liberal demokrasiyi insanlık ideolojisinin sonu kabul ettiğini ve bu durumun tarihin sonunu belirlediğini savunmuştur (Fukuyama, 1999: 7). "Devlet İnşası" eserinde ise devletin rolünü ve işleyişini tartışmaya açarak sorgulamış, özellikle salgın hastalık ve saldırı gibi durumlarda devletin minimal olmasının zararı olabileceğini savunmuştur (Fukuyama, 2005: 15-55). Esasen dünyanın siyasi ve ekonomik yapısında önemli gelişmelere neden olan

her iki tezin, yazıldığı dönemlere ait özellikler içerdiği bir gerçektir. Yazar yanlış anlaşıldığını ifade etse de küresel piyasaların hızlı hareket ettiği ve sermayenin baş döndüren trafiğinde, 1980'li yılların sonunda ortaya çıkan eser ile özellikle ABD'de yaşanan 11 Eylül 2001 saldırısı sonrasında kaleme alınan eser arasında görüş farkının olması doğal bir durumdur. İlk eserde ekonomi üzerinden kurgulanan bir öğreti varken, ikincisinde ise güvenlik nedeniyle devletin koruyucu ve kollayıcı görevleri öne çıkmaktadır.

3. EGEMENLİK

Egemenlik, bir bakıma iktidar ilişkilerini açıklamak için kullanılan bir kavramdır. Bir kavram olarak egemenlik; modern devlet tarafından meşruiyetini yasal zeminde aramaktadır. Egemenlik bir kez kazanıldığında artık meşruluğunu da kazanmış demektir. Bu nedenle halk egemenliği denildiğinde söz konusu egemenliğin devredilemeyen, bölünemeyen ve mutlak bir egemenlik anlayışı olduğu anlaşılmalıdır. Egemenliğin mutlak olması demek aynı zamanda onun etkili bir siyasal güce sahip olması anlamına gelmektedir. Toplumda en etkili siyasal gücün siyasal iktidar olması nedeniyle siyasal iktidar ve egemenlik kavramları bu noktada birbirini tamamlamaktadır. Siyasal iktidarı ise toplumdan ayırmak mümkün değildir. İktidarın hangi yetkiler ile donatıldığı ve bu yetkileri nasıl kullanacağı yasal düzenlemeler ile belirlenmiştir. Ancak tarihin her döneminde toplumda kural koyma gücü olan ve otoriteyi kullanan gücün temelinde neler olduğu ve kaynağını nereden aldığı araştırma alanı olmuştur.

Bireyin toplumsal alanda farklı yapılar da olması devletin şeklini ve egemenlik kaynağını farklılaştırmaktadır. Her toplum egemenlik kaynağını kendisi oluşturmuş ve bu durum da genellikle devletin, iktidarın meşruiyetini yönelik olmuştur. Bu süreç doğası gereği ve çoğunlukla toplumun iradesi ile gerçekleşmektedir. Bu noktada iradenin özgür olması beklenmektedir ancak özgür olmadan da meşruiyet sağlanmış olabilir. Özellikle bazı baskıcı ve totaliter rejimlerde iradenin kısıtlanması görülebilmektedir. Egemenlik konusunda önemli bir otorite olarak kabul edilen ve devleti bir aile olarak gören Jean Bodin, zor kullanma gücü olan devletin iktidarı ile bir haydutların iktidarının ne farkı olduğunu tartışmaktadır. Ulaştığı sonuç oldukça önemlidir. Devleti haydutlardan ayıran farkın adalet olduğunu ve devletin adaletle hükmetmesi gerektiğini ifade eder (Bodin, 1992: 89). Modern anlamda egemenlik anlayışının temeli olarak ilk tanımlama yapan Bodin, egemenliği, devletin mutlak ve sürekli iktidarı olarak kabul etmiştir.

Toplumlarda egemen olan yapılar iktidarlarını sürdürebilmek için birtakım yetkilerini kullanabilir. Bu yetkiler demokratik yapılarda yasalar ile belirlenirken, demokratik olmayan yerlerde geleneksel veya din kaynaklı öğretiler ile oluşabilmektedir. Egemenliği kullanan yapı ise iktidar olarak anılır. Kaynağı ne olursa olsun iktidar; örgüt yapıları karmaşık olan birimlerde, ortak amaçlara katkı sunabilmek iddiasıyla meşrulaştırılmış, yükümlülükleri yerine getirme konusunda zorlayıcı güce sahip, sorumluluklarını kabul etmeyenleri cezalandırma ve yaptırımlara başvurma ehliyetinin kazanılmasıdır (Parsons, 1969: 361). İktidar kavramsal olarak, toplumda bireylerin başkalarının emirlerini, isteklerini kabul etmesi ve buna rıza göstermesi anlamına gelmektedir. İktidar bu anlamda emreden ve rıza bekleyen bir güç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir bakış açısına göre, egemenliği halkı adına kullanan iktidar toplumun kanun ve düzen ihtiyacından kaynaklanan sosyal bir ihtiyaç olarak bilinmektedir. Çünkü iktidar insanlarda var olan hissiyattır. Bu durum içgüdüsel olup, iktidarın olmadığı veya zorlandığı zamanlarda iktidarı sahiplenme dürtüsü olarak ortaya çıkmaktadır (Berle, 1980: 39). Böylelikle halkı için egemenlik kullanacak bir iktidar her zaman olacaktır. İktidar bir diğer ifadeyle, bir kişinin başka bir kişiye, tersi durumunda tercih edemeyeceği bir şey yaptırabilmesidir. İktidarın karar alabilme, gündem belirleyebilme-oluşturabilme ve düşünceleri kontrolü edebilme gibi genel olarak üç temel kapsamı olduğunu bilinmelidir. Lukes, bu kapsamları birer boyut olarak kabul etmiş ve davranışlar, karar verme durumları, konunun önemi, çatışma durumu ve öznel çıkarlar gibi başlıkları

öne çıkarmaktadır (Lukes, 2005: 29). Bu bağlamda iktidar, kendi iktidarını sürdürecektir bir takım meşrulaştırıcı fikirlere kendi doğası içinde ele almakta (Wallerstein, 2007: 85) ve şekillendirmektedir. İktidar, meşrulaştırıcı fikirlerini toplumda çatışmaya meydan vermeden uygulamalıdır. Esasen çatışmaların ortaya çıkmasının nedeni toplumsal düzenin oluşmasında temel dinamik olan iktidar mücadelesidir. Bourdieu'nun "iktidar alanı ve sembolik iktidar"¹ üzerinden açıkladığı ve modernleşen tahakküm olarak gördüğü bu kavram, toplumsal hayatın temel dinamiği olan çatışma olgusu üzerine kuruludur (Swartz, 2011: 192).

İktidar kavramının genel olarak üç durumu veya kullanım biçimi kabul görmektedir. Bu iktidar çeşitlerini yalın, bireysel ve kurumsal düzeylerde somutlaşan iktidar olarak sınıflandırabiliriz. Siyasal iktidar ise toplumun karakterine göre, sosyal alanda sınıflandırılan bu üç farklı şekli ile oluşabilmektedir (Çam, 2002: 335). Toplumda emreden, genel anlamda kabul gören, meşru olan ve etki gücü olan iktidar, Anayasa yapıp ve değiştirebilir hale geldiğinde kurucu iktidar adını almaktadır. Kurucu iktidar yapısal olarak devletin kuruluşu, yapısı ve organlarını yasal zeminde düzenleyen iktidardır.

3.1. Siyasal İktidarın Egemenliği Kullanması

Devletin bağımsız bir yapıda olabilmesi ve vatandaşın egemenlik hakkını tam olarak kullanabilmesi için egemen güç olarak kabul edilen siyasal iktidarın varlığı ve etkinliği oldukça önemlidir. Farklı yöntemler uygulanarak da olsa göreve gelen iktidar, egemenliği halk adına kullanabilme yetkisi elde etmektedir. Bu durum, devlet sınırları içerisinde ve dışında emredebilme gücü ve yetkisi olarak ifade edilir. Siyasal otorite diye de adlandırılan siyasal iktidar, halktan aldığı yetki ile halkın egemenliğinin halk adına savunucusu, kollayıcısı ve geliştiricisi olmaktadır.

Siyasal iktidar kavramını içselleştirebilmek için kavrama ait birtakım unsurları da ele almak gerekmektedir. Siyasal iktidarın bir iktidar türü olmasından hareketle iktidara ait temel unsurlar egemenliğin meşrulaşmasına yardımcı olacaktır. Bunlardan birincisi; iktidarın güç kavramı ile ilişkisi, yani iktidarın güce sahip oluşudur. İkincisi; iktidarın hızlı olması gerekliliğidir. Üçüncüsü; iktidar sorulara cevap verebilendir. Dördüncüsü; birtakım konuları gizleyen, gerektiğinde susmayı bilendir. Beşincisi; yargılama ve mahkûm edebilme gücüdür. Son olarak iktidarın merhameti elden bırakmayıp affedici olmasıdır (Canetti, 1992: 283-300). Bu bağlamda iktidarın, toplumda meşru bir güç olabilmesi için topluma karşı birtakım sorumlulukları vardır. Toplum ise iktidarı sorgulama ve denetleme hakkına sahiptir. Ancak en demokratik toplumlarda bile bu durumun her an uygulanabilecek bir yapı olmadığı kabul edilmelidir. Çünkü iktidar bir yandan sorulara cevap verirken diğer yandan birtakım gizlilikleri barındırmaktadır. Ancak uygulamada vatandaşın sorgulaması iktidarın kabul edeceği bir durum olmayabilir. Vatandaşın bu süreci işletebilmesi de bir başka sorun alanıdır.

İktidarı egemen olan yapı adına kullanmak makul olan görüştür. Ancak iktidarın bizzat kendisi bir sorun alanı olabilmektedir. Çünkü iktidar, özellikle devlet idaresindekiler için oldukça kıymetlidir. Esasen iktidarın değeri güç kaybedilince anlaşılmaktadır. İbn-i Haldun'a göre; devlet içinde iktidarı elinde bulunduranlar konumlarını istikrar ile sağlamlaştırdıktan sonra ilerleyen dönemlerde başlangıçtaki durumlarından uzakta olurlar. Çünkü iktidarı elinde bulunduranlar yönetimi sağlamlaştırmış ve zihinlerde onlara itaat edileceği inancı yerleşmiştir. İşte bu durumda artık yönetici grup, asabiye (kendileri etrafında kenetlenmiş ve genelde kabile bağlarına dayalı özel bir gruba) ihtiyaç duymazlar. Yöneticiler son tahlilde devletleri için asabiye'nin gölgesinde yetişen kimseleri veya kendilerinden olmayan ancak devlet idaresinde olan asabiye sahiplerinden destek almaktadır (İbn-i Haldun, 2004: 216). Güçlü iktidarların asabiye ihtiyaçları azalır tezinin yanında bir de iktidarın

¹ Pierre Bourdieu'ya göre; iktidarlar, sembolik gücü, toplumsal yapılarda modernleşen tahakküm aracı olarak kabul etmektedir. Ona göre sembolik güç kabul edilebildiğinde uygulanan bir güçtür (Bourdieu, 1991).

gücünün zayıflaması durumu vardır. Bu durumda iktidarın iradesi ve gücü zayıfladıkça veya yıkıldıkça, vatandaşlar arasında hukuki bağlar zayıflar, toplumsal sorunlar ortaya çıkar, her alanda güvensizlik baş gösterebilir. Devletin elinin uzanamadığı alanlar olursa, devlet varlığı yara alır ve sorgulanmaya başlar. Bu durum milli iradenin hayat kaynağı, toplumsal yapıların ve ailenin teminatçısı olan mutlak anlamda devleti ve elinde bulundurduğu iktidar gücünü (Topçu, 2018: 162) olumsuz etkileyebilir. Bu bağlamda devletin iktidarı aynı zamanda milli iradenin karşılık bulduğu bir yer olmaktadır. Millet iradesinin hayat bulacağı bir kavram olarak düşünülmelidir.

Demokratik devletlerde siyasal iktidar, egemenliği kullanmak adına, hukuk sınırlarında kalmak kaydıyla toplumda her türlü yaptırımını uygulayabilir. Locke'a göre; siyasal iktidar, mülkiyeti düzenlemek ve koruyabilmek için ölüm cezası dâhil diğer bütün cezaları kapsayan yasalar yapabilmeli, topluluğun gücünü yasalar ile uygulayabilmeli ve gücünü devletin dış etkenlere karşı savunmasında kullanabilmelidir. Tüm bunları kamu yararı adına yaptığı için kendisine bir hak olarak görmektedir (Locke, 2012: 8). Ancak egemenlik bireyin en temel haklarından biri olarak dünyadaki her hukuksal düzenlemede eşit olarak gözetilmeyebilir. Bu durumda demokratik de olsa tek ve tam bir egemenlik modelinden bahsedebilmek mümkün olmamaktadır.

Bu bağlamda siyasal iktidar egemenliğin devamını sağlayabilmek için en ağır şartları uygulamaktan geri durmayabilir. Devletin esas amacının bireysel güvenlik olduğu, bu güvenliğin ise doğal hukukla olamayacağı tezi böylelikle öne çıkmaktadır. Bu noktada Hobbes, "Kılıcın zoru olmadan sözleşmeler yazıdan ve sözden ibaret olacaktır" vurgusu ile toplumda üst otorite yetkisinin, toplumu koruyacak ve egemenlik haklarını savunacak yetide olması gerektiğini savunmuştur. Hobbes'a göre, toplumda iktidar yoksa veya güç anlamında büyük değilse, bireyler kendi güçlerine göre egemenlik hakkını kullanmak isteyebilir. Devleti bazı özelliklerinden dolayı mitolojide var olduğu iddia edilen bir Leviathan'a (yaratık-hayvan) benzeten Hobbes'a göre; devlet zorunluluktan doğmuştur (Hobbes, 2007: 127). Egemenlik hakkını kendi kendine kullanmak isteyen birey bunu yaparken birçok haksızlığı yapabilecektir. Üstelik bunu yaparken yapılan tüm haksızlığı meşru kabul edebilecektir. Daha önceki dönemlerde küçük grupların elinde olan bu gücün modern yapılar ile birlikte kentlere, krallara ve iktidarlara geçtiği söylenebilir. Yönetenler yapısal olarak değişse de yönetilen kesimlerin egemenlik hakları sorunsal olarak devam etmektedir.

Siyasal iktidar ile egemenlik ilişkisi kurulmaya çalışıldığında gerekli kavramlardan biri meşruluktur. Birçok düşünüre göre bu kavram, iktidara güç veren, toplumda egemenliğin sahibi olarak kabul gören halkın, siyasal otoriteyi kabul edip etmemesi ile ilgilidir. Meşruiyet, siyasal iktidarın kendisini ve eylemlerini topluma kabul ettirebilme durumunu ifade eder. Kaynağı aranmayan, gücünü bir yasaya bağlayamayan siyasal iktidarın varlığı kabul edilmemektedir. Bir ilkeye ya da yasaya gönderme yapılmadan siyasi iktidar kullanılmamaktadır. İktidar, halkı ne adına yönettiğini anlatmadan, toplumdan onay alamadan meşru kabul edilememektedir (Çetin, 2003: 66). Siyasal iktidar doğası gereği, meşru gördüğü şiddete başvurma hakkını kullanmadan da işleyebilmesini sağlamak için, meşruiyetinin toplumun tamamı tarafından kabul edilmesini istemektedir. Başka bir ifadeyle, siyasal iktidar, vatandaşlarından herhangi bir zorunluluktan ve caydırmadan dolayı değil doğru olduğuna inandıkları için otoritesinin kabulünü istemektedir. Bu bağlamda her siyasal iktidar, emirlerini ahlaksal bir yükümlülükte iletcek ve toplum tarafından doğru nitelikte paylaşılacak bir mutabakatı ortaya koymalıdır (Gökçe, 2007: 9-10). Siyasal iktidarın toplumla olan mutabakatı meşru olan ve egemenliğin devredildiği bir yapıya dönüşmektedir. Devlet organizasyonu, soyut bir kavram olarak yapısal olarak süreçlerini tamamlamakta ve toplumda en üst otorite kabul edilen güç ortaya çıkmaktadır.

Siyasal iktidar toplumda egemen olan güçtür. Egemen olan güç, toplumda kural koyabilen, kanun yapan, kanunları kaldıran ve değiştiren tek güçtür. Pozitif hukukun tek kaynağı egemen gücün iradesinden oluşmaktadır. Çünkü egemen güç bölünemez ve parçalanamaz. Bu anlamda iktidarı

bölmek, onu yok etmek kolay değildir. Sonuç olarak egemen gücü bütün olarak bir kişi ya da bir meclis kullanmaktadır (Göze, 2000: 141). Egemen olan gücün parçalanması ve dağılması ona ait olan ve kabul ettiği görevleri yapabilmesine engel olabilmektedir. Bu nedenle egemen olan güç bölünmemelidir. Parçalanmış bir egemen güç, toplumsal huzuru sağlamada etkisiz kalabilir. Bu durumda demokrasinin varlığı tehlikeye düşebilir. Devlet idarecisinin egemen olması durumunda dikkat edeceği en temel konu; iktidar gücünün kim için ve nasıl kullanılacağıdır. Egemenliğin halka ait olduğu kabul edilen yönetimlerde devletin yine halk için egemenliği kullanacağı kabul edilmektedir. Ancak uygulamada iktidar gücünü elinde bulunduran yapıların tüm toplumun taleplerini gözetmesi zorlaşmaktadır.

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Devletlerin oluşumunda egemenliğin halka ait olması, halkın bu hakkını meşru yöntemlerle iktidar yapılanmasına devretmesi demokratik açıdan beklenen bir yöntemdir. Demokratik devletlerde, anayasa ve yasalar ile sınırları çizilen, insan hakları doğrultusunda halk; çoğulcu bir yaklaşımla belirli süreler için egemenlik hakkını iktidara devretmektedir. Demokratik yapıdaki devletlerde siyasal iktidar farklı yöntemlerle de olsa halkın tercihi veya temsiline göre oluşmaktadır. Devlete çizilen sınırlar ve verilen roller sonucunda, iktidarların aldığı kimi kararlar toplumun tüm kesimlerine eşit yansımayabilir. Yapısal olarak iktidar alanı oluşturan otorite, kendi iktidar alanını kaybetmemek adına vatandaşın demokratik haklarını gözetemeyebilir. Hatta bu durum azınlığın aleyhine olduğu gibi bazen de çoğunluğun aleyhine olabilir. Bu durumda iktidar olan yapı kendi seçmenlerinin haklarını bile yok sayabilir. Bu bağlamda demokratik de olsa böyle bir ülkede, halkın egemenliği değil iktidarın egemenliği söz konusudur.

Demokratik yöntemler de dâhil olmak üzere toplumun tamamının taleplerine karşılık verecek bir iktidar bulmak zordur. Çoğulcu demokrasi ile azınlık hakları savunulmak istenmiş olsa da uygulamada iktidarlar, çoğunluğun kararları ile belirlenmektedir. Bu durumda azınlığın temsiliyeti bir sorun alanı oluşturmaktadır. Böylelikle toplumda asıl egemen olanın, iktidarı elinde bulunduran kişi veya yapıların olduğu söylenebilir. Bu durumda, modern, hukuksal veya demokratik kavramlar ile anılan egemenlik, halka değil mevcut iktidara ait gibi görülebilir.

Öte yandan iktidarın bazı uygulamaları kendi seçmeni de dâhil olmak üzere toplumun bir kesimi tarafından kabul görmediğinde, egemenlik hakkı yine sorgulanabilir. Örneğin iktidar partisine oy vermiş bir seçmen, iktidarın herhangi bir politikasına katılmadığında bireysel tutumunu nasıl ifade edebilecektir? Doğrudan ve yarı doğrudan demokrasilerde görece bu risk az olsa da temsili demokrasilerde bu durum oldukça fazla olabilmektedir. Bu durum seçmenin egemenlik hakkını devrettiği iktidarın kimi zaman toplumdan uzaklaşmasına neden olabildiği için iktidar ve seçmeni arasında bağları zayıflatabilir.

Bir başka sorunsal, toplumun tamamına ait egemenlik hakkını, sadece seçimlere katılma rızası gösteren seçmenlerin kullanması durumudur. Bilinmelidir ki, söz konusu yöntemler demokrasiye aykırı değildir. Ancak demokratik de olsa bu tarzda bireylere ait egemenlik hakkının kullanımı sorunlara neden olabilir. Böylelikle yasal ve demokratik de olsa seçmen sınıfını belirleyen iktidar, halkın egemenliğine olumlu veya olumsuz etki edebilmektedir. Bu duruma seçme ve seçilme yaşı örnek olarak gösterilebilir. Özellikle genç nüfusun çoğunlukta olduğu ülkelerde seçme ve seçilme yaşının düşürülmesi, egemenlik hakkının daha paylaşımcı dağıtılmasına, yükseltilmesi ise egemenlik hakkının gaspına neden olabilir.

Bir başka açıdan, seçime katılan siyasal partilerin belki de tamamının ideolojileri, programları, yapılanmaları ve benzeri durumları seçimde karşılık bulmayabilir. Bu durumda seçmen kararını nasıl ve ne yönde verecektir? Halk arasında “kötünün iyisi” gibi bir anlayışla mı egemenlik hakkını devredecektir? İşte tam bu noktada temsili demokrasinin bir sorunsalı karşımıza çıkmaktadır. Her

vatandaşın siyasal tercihi farklıdır ancak ortak bir siyasal anlayış geliştirmek demokratik bir yöntemdir. Demokratik yöntemler ile ortak bir siyasal anlayış geliştirilemeyebilir ve tüm bunlarla birlikte seçmenin rıza göstereceği bir parti bulamaması durumu ortaya çıkabilir.

Ayrıca iktidarın doğası gereği güçlü olması nedeniyle, halkın talepleri yerine iktidar sahiplerinin şahsi menfaatleri öne çıkabilir. Özellikle demokratik devletlerde bu türde iktidarların olması demokrasi kavramının arkasına sığınan, gerçekte halkı ile bağı zayıf olan iktidarların varlığına işaret edebilir. Bu durumda egemenlik hakkını belirli bir süre için mevcut yapıya devreden halk, yine demokrasi kapsamında seçimlere katılarak, egemenliğini bir siyasal yapıya devredecek ve meşruiyetini sağlayacaktır. Bu döngü iktidarlar değişse de yapısal olarak kendisini korumaktadır.

KAYNAKÇA

- Aristo (1993). *Politika*. (Çev: Mete Tunçay). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Aslan, C. (2004). *Birey- Toplum- Devlet Kavramlaştırma ve Ara Değişken Olarak Etnisite*. Adana: Karahan Kitabevi.
- Axford, B. & Rosamond, B. (2015). Political Participation. *Politics: An Introduction*. (Ed. B.Axford, G.K.Browning, R.Huggins, B.Rosamond, J.Turner, & A.Grant). London: Routledge.
- Berle, A. A. (1980). *İktidar*. (Çev: Nejat Muallimoğlu). İstanbul: Tur Yayınları.
- Bodin, J. (1992). *On Sovereignty*. (Çev. Julian H. Franklin). England: Cambridge University Press.
- Bourdieu, P. (1991). *Language and Symbolic Power*. (Çev: Gino Raymond and Matthew Adamson). United Kingdom: Cambridge Polity Press.
- Canetti, E. (1992). *Kitle ve İktidar*. (Çev: Gülşat Aygen). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Çam, E. (2002). *Siyaset Bilimine Giriş*. İstanbul: Der Yayınları.
- Çetin, H. (2003). Siyasetin Evrensel Sorunu: İktidarın Meşruiyeti- Meşruiyetin İktidarı, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. C/S. 58 (3): 61-88.
- Dahl, R. A. (2001). *Demokrasi Üstüne*. (Çev: Betül Kadioğlu). Ankara: Phoenix Yayınları.
- Erdoğan, M. (2001). *Anayasal Demokrasi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Farabi (2001). *El-Medinetü'l Fazıla*. (Çev: Nafiz Danışman), Ankara: MEB Yayınları.
- Fukuyama, F. (1999). *Tarihin Sonu ve Son İnsan*. 2. Basım. (Çev: Zülfü Dicleli). İstanbul: Gün Yayınları.
- Fukuyama, F. (2005). *Devlet İnşası*. 2. Basım, (Çev: Devrim Çetinkasap), İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gökberk, M. (1946). Hegel'in Devlet Felsefesi. *İstanbul Üniversitesi Felsefe Arkivi Dergisi*, C/S. 1 (2- 3): 99-129.
- Gökçe, G. (2007). *Güçlü ve Zayıf Devlet Tartışmaları Bağlamında Türkiye*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Göze, A. (2000). *Siyasal Düşünceler ve Yönetimler*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Gözler, K. (2007). *Devletin Genel Teorisi*. Bursa: Ekin Kitabevi.
- Hegel, G. W. F. (1991). *Hukuk Felsefesinin Prensipleri*. (Çev: Cenap Karakaya). İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Heywood, A. (2013). *Siyaset Teorisine Giriş*. (Çev. Hızır M. Köse). İstanbul: Küre Yayınları.
- Hobbes, T. (2007). *Leviathan*. (Çev: Semih Lim). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Huntington, S. P. (1993). *Üçüncü Dalga, Yirminci Yüzyıl Sonlarında Demokratlaşma*. (Çev: Ergun Özbudun). Ankara: Türk Demokrasi Vakfı Yayınları.
- Ibn-i Haldun (2004). *Mukaddime 1. Cilt*, (Çev: Halil Kendir). İstanbul: Yenişafak Yayınları.
- Kaplan, İ. (1994). Demokrasi- Hukuk- Otorite. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*. C/S. 49 (1): 267-271.
- Lijphart, A. (2016). *Demokrasi Modelleri (Otuz Altı Ülkede Yönetim Biçimleri ve Performansları)*. (Çev: Güneş Ayas, Utku Umut Bulsun). İstanbul: İthaki Yayınları.
- Lipset, S. M. (1959). Requisites of Democracy: Economic Development and Political Legitimacy, *The American Political Science Review*, V/I. 53 (1): 69- 105.

- Locke, J. (2012). *Yönetim Üzerine İki İnceleme*. (Çev: Fahri Bakırcı). Ankara: Ebabil Yayınları.
- Lukes, S. (2005). *Power: A Radical View*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Machiavelli, N. (2015). *Prens*. (Çev: Anita Tatlıer). İstanbul: Doruk Yayıncılık.
- Nietzsche, F. (2003). *Şen Bilim*. (Çev: Levent Özşar). Bursa: Asa Kitabevi.
- Özbudun, E. (2011). *Türk Anayasa Hukuku*. 10. Baskı. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Özipek, B. B. (2003). *Devlet*, Ed.: Mümtazer Türköne. Siyaset. Ankara: Lotus Yayınları.
- Parsons, T. (1969). *Politics and Social Structure*. New York: The Free Press.
- Rousseau, J. J. (2016). *Toplum Sözleşmesi*. (Çev: Ayşe Meral). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Sartori, G. (2017). *Demokrasi Teorisine Geri Dönüş*. (Çev: Tunçer Karamustafaoğlu ve Mehmet Turhan), İstanbul: Sentez Yayıncılık.
- Schmitt, C. (2012). *Siyasal Kavramı*. (Çev: Ece Göztepe). İstanbul: Metis Yayınları.
- Schumpeter, J. (1971). *Kapitalizm, Sosyalizm ve Demokrasi Cilt 2*. (Çev: Rasin Tınaz). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Swartz, D. (2011). *Kültür ve İktidar, Pierre Bourdieu'nun Sosyolojisi*. (Çev: Elçin Gen). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Topakkaya, A. (2008). J. G. Fichte'de Devlet- Mülkiyet İlişkisi. *Uludağ Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi (Kaygı)*. C/S. 11: 181-191.
- Topçu, N. (2018). *İradenin Davası Devlet ve Demokrasi*. 8. Baskı. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Touraine, A. (2015). *Demokrasi nedir?* (Çev: Olcay Kunal). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Wallerstein, I. (2007). *Avrupa Evrenselciliği / İktidarın Retoriği*. (Çev: Sinan Önal). İstanbul: Aram Yayınları.